

Haugesund
kommune

Handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og
kjønnsuttrykk

Mangfold, inkludering og fellesskap 2017 – 2020

Innhold

Innledning	2
Forankring	3
Kommuneplanens samfunnsdel	3
Haugesund kommunes verdier	3
Kommunikasjonsstrategi for Haugesund kommune	4
Strategisk arbeidsgiverpolitikk for Haugesund kommune 2011 – 2020	4
Lhbt-arbeid i et folkehelseperspektiv	5
Lover og regelverk	5
Tjenesteområde Oppvekst	6
Barnehage	6
Grunnskolen	7
o Verksted og øvelse i å snakke om kjønnsmangfold og å øve seg på å akseptere forskjeller og følelser	8
Helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom	8
Helsestasjon	9
Skolehelsetjenesten	9
Helsestasjon for ungdom	11
Barnevern	12
Voksenopplæring	13
Tjenesteområde Helse, sosial og omsorg	13
Flyktningetjenesten	14
Helse- og tjenestetilbud til voksne	14
Samarbeid mellom Haugesund kommune, kommunale foretak, frivillige organisasjoner og næringslivet	15
Idrett	15
Etablering av en lokal lhbt-organisasjon i Haugesund?	15
Kultur	16
Samarbeid med utelivsbransjen	16
Haugesund sentrum	16
Evaluering og rullering av handlingsplanen	16
Kontaktinformasjon	17

Innledning

Handlingsplanen mot diskriminering av lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønn ble tatt opp i Formannskapet 16.3.16 hvor følgende vedtak ble gjort:

Plan for LHBT Ordføreren ber rådmannen starte arbeidet med en plan for LHBT (lesbiske, homofile, bifile og transpersoner) for Haugesund kommune.

I handlingsplanen benyttes gjennomgående forkortelsen lhbti som står for lesbisk, homofil, bifil, transperson og interkjønn. Lhbti benyttes av en rekke internasjonale organisasjoner, som FN, Europarådet og EU. Lhbti-begrepet består av betegnelser knyttet til seksuell orientering (lhb), kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Forklaringen hvorfor Haugesund kommune velger tittelen «Handlingsplan for mangfold, integrering og fellesskap» ligger i begrepet *minoritetsidentitet*. Homofile, lesbiske, bifile og trans- og interkjønn finnes i alle aldersgrupper, alle kjønn, både i den etnisk norske befolkningen og etniske minoriteter. Lhbti-personer kan også ha nedsatt funksjonsevne. Enkelte lhbti-personer kan ha to eller flere *minoritetsidentiteter* og dermed oppleve å bli diskriminert av flere grunner. Beklageligvis er minoriteter mer utsatt for diskriminering enn andre grupper i befolkningen.

I juni 2017 vedtok Stortinget at de ulike lovene mot diskriminering erstattes av én samlet lov. Loven forbyr diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller en kombinasjon av disse grunnlagene. Ansatte og politikere må derfor vise høy etisk standard og bevissthet i tjenesteutøvelse og i uttalelser, slik at det ikke oppstår mistanke om diskriminering av enkeltpersoner eller grupper.

Haugesund kommune er en viktig samfunnsaktør og setter standard for gode eksempler for dette arbeidet i kommunen. Både politikere og kommunens ansatte har ansvar for å ivareta kommunens mangfold. Ordfører og rådmann har en unik mulighet til å påvirke holdninger og kultur i kommunen ved å understreke verdien av åpenhet, respekt, fellesskap og mangfold.

Haugesund kommune følger opp regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017- 2020) i form av denne handlingsplanen. Planen setter en standard for dette arbeidet. Som samfunnsaktør har politikere og ansatte i kommunen et felles ansvar for å sende tydelige signaler om at det er nulltoleranse for diskriminering. Planen skal bidra til å forebygge enhver form for diskriminering som gjelder alder, kjønn, etnisitet eller seksuell legning.

For Haugesund kommune er det viktig å ha en aktiv lhbti-organisasjon som favner alle aldersgrupper som samarbeidspartner, og denne planen vil forhåpentligvis bidra til det.

Handlingsplanens mål er at Haugesund kommune skal arbeide for å øke kunnskapen og respekten for kjønns mangfold, skape større trygghet for seksuelle minoriteter og bidra til å øke kompetansen i samfunnet om ulike kjønnsuttrykk og seksuell orientering.

Forankring

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel er det viktigste strategiske verktøyet i kommunen. Den skal bidra til helhetlig planlegging og tydeliggjøre kommunens utviklingsretning. Samfunnsdelen skal synliggjøre de strategiske valg kommunen tar i møte med samfunnsmessige utfordringer.

Til grunn for kommuneplanens samfunnsdel ligger en visjon om å **utvikle Haugesund til en by hvor det er godt å leve for innbyggerne**, en by for hele Haugalandet og en by som er en konkurransedyktig aktør mellom Stavanger og Bergen.

Ved utarbeidelse av handlingsplan mot diskriminering av lhbti-personer er det derfor naturlig å se til kommuneplanens samfunnsdel for å sikre forankring i det viktigste strategiske verktøyet som kommunen har.

Kommuneplanens samfunnsdel er inndelt i fem temaområder: Byliv for alle, å bo, å jobbe – å skape, å leve og å bevege seg. Under hvert tema beskrives delmål som berører emnene mangfold, inkludering og fellesskap:

BYLIV FOR ALLE
<i>Det urbane regionsenteret:</i> Haugesund sentrum skal være regionens viktigste senter for å handle, offentlig og privat tjenesteyting, kultur, uteliv, opplevelser og arbeidsplasser.
Å BO
<i>Bo med kvalitet:</i> Haugesund skal være en attraktiv by som kan tilby et mangfold av boliger av høy kvalitet, gode bomiljø og gode møteplasser for alle
Å JOBBE – Å SKAPE
<i>Internasjonalisering:</i> Haugesund kommune sitt internasjonale arbeid skal være preget av åpenhet, inkludering, likeverd og mangfold.
Å LEVE
<i>Gode oppvekstvilkår:</i> Haugesund kommune skal være en kommune med gode oppvekstvilkår for barn og unge <i>Gode møteplasser:</i> Haugesund kommune skal ha attraktive, trygge og utviklende møteplasser for alle mennesker <i>En inkluderende kommune:</i> Haugesund kommune skal være en kommune som er inkluderende og gir muligheter for bred samfunnsdeltakelse <i>God helse for alle:</i> Haugesund kommune skal legge til rette for god helse for alle og redusere sosiale helseforskjeller
Å BEVEGE SEG
<i>Attraktive uteområder:</i> Haugesund kommune skal ha attraktive gang- og sykkelarealer, samt uteområder som innbyr til bevegelse, lek og sosial kontakt mellom mennesker.

Haugesund kommunes verdier

Haugesund kommune sin virksomhet bygger på verdiene «åpen, ærlig, raus og troverdig»

Kommunikasjonsstrategi for Haugesund kommune

Haugesund kommunes kommunikasjonsstrategi har som ett av sine mål at kommunikasjonsarbeidet skal bidra til å vise frem Haugesund som en god by å bo, studere og jobbe i, og bidra til at kommunen oppleves som en attraktiv arbeidsplass.

Kommunens kommunikasjonsarbeid skal også bl.a.:

- tilrettelegge møteplasser og arenaer for dialog
- synliggjøre kommunens samfunnsrolle
- orientere innbyggerne aktivt om rettigheter, plikter og muligheter

Tiltak:

- Holde en tale på en lhbti-merkedag og være tydelig hva vi legger i begrepene mangfold, inkludering og fellesskap (ordførere, sentrale politikere, organisasjoner).
- Synliggjøre Haugesund som en mangfoldig og inkluderende by gjennom billedbruk og beskrivelser på kommunens digitale plattformer og i annet informasjonsmaterieil.
- For å markere kjønns mangfoldet, henges det opp regnbueflagg på rådhusplassen på Christopher Street day, den 28. juni.
- Innarbeide språk, valgmuligheter og betegnelser som inkluderer kjønns- og familiemangfoldet.

Strategisk arbeidsgiverpolitikk for Haugesund kommune 2011 – 2020

Som arbeidsgiver sikrer Haugesund kommune likeverd, inkludering og mangfold i hele organisasjonen.

Tiltak:

- Gjennom opplæring sikre ansatte i Haugesund kommune aktuell kunnskap om lhbti, mangfold og forebygging av diskriminering. Opplæringen skal dekke både generell læring, og være spisset mot behov i ulike fagområder i kommunen (jfr. Rosa Kompetansekurs).

Lhbti-arbeid i et folkehelseperspektiv

Fra Helsedirektoratets utredning «Gode liv i Norge»:

"Livskvalitet innebærer et helhetsperspektiv på livet til enkeltmennesker og grupper, både på ett tidspunkt og over livsløpet. Det er et normativt begrep som understreker at et godt liv har flere kjennetegn, både av materiell og ikke-materiell art. Hvilke kjennetegn dette er varierer, men blant de mest sentrale finner vi frihet og autonomi, trygghet og mening, helse og livsglede, deltaking og engasjement, mestring og selvutvikling, samt fravær av unødig lidelse. Disse kjennetegnene representerer mål i seg selv, de er det som «virkelig betyr noe» og ikke bare midler til å nå andre mål. Den enkeltes livskvalitet handler om summen av hvordan en har det på forskjellige områder av livet».

Den siste store norske levekårsundersøkelsen viser at likhetene mellom heterofile og ikke-heterofile er større enn forskjellene, og de aller fleste lhb-personer opplever sin seksuelle orientering som berikende (Andersen og Malterud, 2013). Likevel viser en betydelig andel lesbiske, homofile og bifile tegn på marginalisering i form av:

- større helseproblemer
- mindre tilfredshet med livet
- flere negative erfaringer på arbeidsplass og studiested
- mindre åpenhet om sin seksuelle orientering

Blant homofile og lesbiske er andelen som har forsøkt å ta sitt eget liv mer enn dobbelt så høy som blant heterofile, og enda høyere for bifile. Større grad av psykisk uhelse gjelder for alle de ikke-heterofile gruppene, særlig for unge under 30 år. På tross av en positiv utvikling, har så mange som 19 % av bifile kvinner, 12 % av lesbiske, 11 % av bifile menn og 10 % av homofile menn rapportert om selvmordsforsøk. Andelen blant heterofile kvinner og heterofile menn ligger på 5-6 %. (ibid)

Diskriminering på grunn av seksuell orientering eller kjønnsuttrykk har sammenheng med samfunnsnormer. Eldre lhbti-personer lever oftere skjult. Lhbti-personer med funksjonsnedsettelse er utsatt for diskriminering, avvisning og taushet i møtet med det offentlige, arbeidsliv, familie og lhbti-miljøer. Blant etniske minoriteter i lhbti-befolkningen er fare for vold, trusler og tvangsekteskap større enn i befolkningen for øvrig.

Unge voksne transpersoner forteller om fravær av kunnskap om hva det vil si å være transpersoner blant voksenpersonene de forholdt seg til i barndommen. Videre opplevde de at det å ha en alternativ kjønnsidentitet ofte ble tolket av omgivelsene som at de var lesbiske eller homofile. Holdninger til transpersoner er generelt mer negative.

Lover og regelverk

Fra 1.1.18 får Norge en ny lov om likestilling og forbud mot diskriminering. Loven *forbyr* diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon,

omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, alder eller kombinasjon av disse grunnlagene.

Felles ekteskapslov for heterofile og homofile par trådte i kraft i 2009 og viser at samfunnets syn på seksuelle minoriteter og forskjellige samlivsformer er i endring. Det er den første større lovendringen på dette feltet siden straffelovens §213 om forbud om seksuell omgang mellom menn ble opphevet i 1972. I april 2016 vedtok kirkemøtet å si ja til kirkelig vigsel av likekjønnede og 1. februar 2017 ble det første homofile paret viet i kirken.

Lov om endring av juridisk kjønn: Stortinget vedtok i 2016 en lov som gjør det enkelt å skifte kjønn basert på en egenerklæring. Dette er et viktig juridisk fremskritt for transpersoner. Samme år stemte Stortinget ned et forslag om å opprette et tredje juridisk kjønn. Nepal var det første landet som innførte et tredje juridisk kjønn. Senere har Tyskland, Australia, India og Danmark fulgt etter. Fraværet av et juridisk tredje kjønn gjør at mange transpersoner er juridisk diskriminert når det gjelder den kjønnsidentiteten de har.

Tjenesteområde Oppvekst

Barndomserfaringer fra mennesker med en kjønnsidentitet som er annerledes og bryter med normer for kjønn, har ofte blitt utsatt for sanksjoner, fra foreldre, lærere og jevnaldrende.

Barnehage

Det finnes lite kunnskap om barn som lever med lhbti-foreldre. I den grad det finnes kunnskap, er den først og fremst om barn som lever i familie med to mødre. Uansett hvilken seksuell orientering eller kjønnsidentitet foreldre har, er det det viktigste for barna hvilke utviklingsbetingelser foreldrene tilbyr dem.

Rammeplan for barnehagen (gjeldende fra 1.8.17) sier at gjennom arbeid med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna:

- får en forståelse for at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og leve sammen på

- utvikler interesse og respekt for hverandre og forstår verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap

Tiltak:

- Billedbøker som har ulike familiemodeller som tema
- Leker, utkledningstøy og aktiviteter som ikke skiller på kjønn
- Ta opp lhbt-tema i SU for å skape bevissthet og gi kunnskap om tema
- Tilby barnehageansatte bedre kunnskap om lhbt i samarbeid med grunnskoleansatte

Grunnskolen

Bifile og homofile elever er mer plaget av psykiske problemer som depresjon og angst, sammenlignet med heterofile.

Å bruke begrepet «homo» som skjellsord i skolen, handler ikke nødvendigvis om homoseksualitet, men er gjerne knyttet til at en gutt oppfattes som «feminin». «Homo» som skjellsord handler med andre ord ofte om kjønnsuttrykk og ikke om seksuell orientering.

Fagplanene inkluderer ulike familiesammensetninger og seksuelle orienteringer selv om dette ofte ikke er med i lærebøkene. Likevel gir målene som er satt opp i fagplanene inspirasjon til å sette emner som toleranse, mangfold, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk på dagsorden.

Etter 4. trinn skal elevene:

- ha vært med på samtaler om *variasjoner i familieformer* og om relasjoner og oppgaver i familien (samfunnsfag)

Etter 7. trinn skal elevene:

- hatt samtale om etikk i forbindelse med ulike familieformer, forholdet mellom kjønnene, *ulik kjønnsidentitet* og forholdet mellom generasjoner (KRLE)
- hatt samtale om kjærlighet og respekt, variasjon i seksuell orientering og samliv og familie og diskutert konsekvenser av manglende respekt for ulikheter (samfunnsfag)
- kunne forklare hva som skjer under puberteten og kunne samtale om ulik kjønnsidentitet og variasjon i seksuell orientering (naturfag)

Etter 10. trinn skal elevene kunne:

- reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv, heterofili og homofili, ungdomskultur og kroppskultur
- formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon og abort
- gi eksempler på hvordan oppfatninger om forholdet mellom kjærlighet og seksualitet kan variere i og mellom kulturer

Tiltak:

- Skolebibliotekene har faktabøker hvor fokuset er på kropp og helse. Tilbudet omfatter også skjønnlitterære bøker/romaner som omhandler kjønnsorientering og -identitet. Tilbudet gjøres kjent blant elevene.
- Skolen samarbeider med skolehelsetjenesten om undervisningen i emner som samliv og seksualitet, særlig på området seksuell helse.
- Eksempel 8. trinn: utarbeide et opplegg i samarbeid med elevrådene om psykisk helse og seksualitet som er i tråd med kompetansemålene i læreplanen. Arranger også et ettermiddagsmøte med foresatte om samme tema.
- Eksempel 10. trinn: utarbeide et opplegg i samarbeid med elevrådene om psykisk helse og seksualitet som er i tråd med kompetansemålene i læreplanen. Arranger også et ettermiddagsmøte med foresatte om samme tema (jfr. FRI Rogaland og Skeiv ungdom)
- Invitere lhbti-organisasjoner til å innlede på skoler knyttet til kjønn og seksualitet, normer, fordommer og mobbing.
- Verksted og øvelse i å snakke om kjønnsmangfold og å øve seg på å akseptere forskjeller og følelser.

Helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom

«Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom» (fra 18.09.17) er grunnlaget for helsesøstrenes arbeid.

Grunnlaget for god seksuell helse legges tidlig i småbarnsalderen. Barna oppdager og utforsker sin egen seksualitet, kjønnsidentitet og seksuelle identitet og stiller spørsmål relatert til kropp, kjønn og reproduksjon allerede fra 3-4-årsalder. Kunnskap om kropp, følelser og relasjoner er viktige forutsetninger for at barnet utvikler mestringskompetanse for egen helse, og legger grunnlaget for en helsefremmende livsstil og valg senere i livet.

Foreldre er viktige for å hjelpe barn til å få en sunn og trygg seksualitet. De bør oppmuntres til å snakke med barnet om kropp, identitet og seksuell utvikling gjennom hele oppveksten. Trygge foreldre med gode mentale ferdigheter vil speile og regulere alle følelser, inkludert seksuelle følelser, slik at de fremstår som forståelige, håndterlige og virkelige for barna.

Et positivt forhold til og trygghet til egen kropp gjør det lettere for barnet å skille mellom positiv og problematisk berøring. Dette kan senke terskelen for å si fra om overgrep og utnyttelse til en voksen dersom barnet selv blir utsatt for krenkelser eller overgrep. Voksne bør gi konkrete positive budskap til barn, men samtidig lære dem å gi tydelige signaler dersom de er i fare for å bli utsatt for overgrep og utnyttelse.

Nasjonale undersøkelser viser større usikkerhet, øket frekvens til rus, samt en høyere andel som har forsøkt å ta sitt eget liv blant homofile og lesbiske og bifile i særdeleshet. Det vil være uvurderlig hjelp for ungdomsarbeidet å avdekke om dette er gjeldende også i

Haugesund og om unge med usikker orientering opplever økende grad av mobbing, usikkerhet og dårligere psykisk helse. Et viktig verktøy her er kommunens ungdomsundersøkelse.

Helsestasjon

2-årskonsultasjonen

- Samtalen med foreldrene bør inneholde temaer knyttet til *naturlig seksuell utvikling* og barnets *utforskning* og opplevelse av egen kropp og kroppsfunksjoner, samt foreldrenes ansvar for å lære barna om *intimgrenser*.
- Foreldrene bør gjøres oppmerksom på betydningen av at barn tidlig får begrepsapparat og *lære seg å sette navn på kroppsdel*.
- Stellesituasjoner og renslighetstrening er gode arenaer for observasjon og samtale.

4-årskonsultasjonen

- Samtalen med foreldrene bør inneholde temaer knyttet til *seksuell lek*. Barn bruker lek til å utforske egen og andre barns kropp, inkludert kjønnsorganer, som en naturlig del av utviklingen fra de er små. De bør få anledning til å eksperimentere, prøve ut og være seg selv uten å oppleve stigmatisering.
- Veiledningen bør også oppfordre foreldrene til å *lære barna å sette grenser* for egen kropp og om forskjellen på positive og problematiske berøringer.
- Ved 4-årsalderen kan også temaer knyttet til *kjønnsidentitet og seksuell orientering* inkluderes.
- I 3-4-årsalderen etablerer barn i økende grad nettverk og vennskap. Seksuell nysgjerrighet og nysgjerrighet på andres kropp vil kunne blande seg inn i venneleken. Diskusjoner rundt vennskap og trivsel kan være en god anledning til å ta opp temaet seksuell utvikling.

Skolehelsetjenesten

Skolehelsetjenesten skal tilby å bidra i skolens undervisning om seksuell helse.

En universelt utformet og likeverdig helsetjeneste innebærer at alle brukergrupper skal føle seg trygge og kan være seg selv i møte med helsetjenesten, uavhengig av etnisitet og nasjonal opprinnelse, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. En viktig forutsetning for god helse er at alle innbygges seksuelle rettigheter er respektert og oppfylt. Dette innebærer at den enkelte skal få leve ut sin seksuelle orientering, sin kjønnsidentitet og sitt kjønnsuttrykk uten å oppleve skam og uten å bli utsatt for tabuer og stigmatisering. Den enkelte skal vernes fra seksuell trakassering.

Ifølge brukerorganisasjonen Skeiv Ungdom, er den største utfordringen blant unge som ikke har en heterofil seksuell legning, psykisk stress knyttet til egen identitet og møte med fordommer i samfunnet. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er særlig utsatt for mobbing og trakassering i skolen. Årsaken kan være at skolen og samfunnet generelt tar for gitt at alle er heterofile.

I norsk språk benyttes «han» og «hun». I møte med ungdom med en annen kjønnsidentitet enn majoriteten eller som er forelsket i en av samme kjønn, kan bruken av personlige pronomen føre til misforståelser. Ved å bytte til nøytrale pronomen, eksempelvis «den du er

forelsket i», eller substantiv, som «kjæresten», kan flere oppleve et respektfullt møte med helsetjenestene. Ved å bruke et kjønnsnøytralt språk kan skolehelsetjenesten bidra til at alle barn og ungdom opplever at undervisning, samtalen eller veiledningen er relevant, og at de føler seg inkludert uten nødvendigvis å måtte identifisere sin seksuelle orientering eller sin kjønnsidentitet.

Samarbeid med skolen om felles praksis på dette området kan bidra til å skape et godt oppvekstmiljø og psykososialt skolemiljø for barn og ungdom uavhengig av kjønnsidentitet og seksuell legning, samt bidra til å skape en helsefremmende skole i tråd med skolehelsetjenestens formål, jf. forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten. § 1-1.

Skolehelsetjenesten bør bruke et kjønns- og legningsnøytralt språk for å:

- bygge en *åpen og inkluderende kultur* der mangfoldet av kjønn og seksualiteter anerkjennes
- *forebygge diskriminering* basert på kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og/eller seksuell orientering
- skape en *trygg ramme* slik at den enkelte elev selv kan definere hvem hun eller han identifiserer seg som eller tiltrekkes av

Et eksempel på anvendelse av kjønns- og legningsnøytralt språk er å snakke om forelskelse og kjæresten uten en forventning om at det er mellom gutt og jente.

I undervisning, veiledning og samtaler bør alle barn og ungdommer kunne finne gjenkjennelse og relatere seg til det som blir sagt, uavhengig av seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

I undervisningssammenheng må skolehelsetjenesten ha et bevisst forhold til:

- at noen av elevene ikke har en heterofil orientering
- at noen har en kjønnsidentitet som er annerledes enn den kjønnskategorien de fikk tildelt ved fødselen
- at noen lever i andre familiekonstellasjoner enn majoriteten

I enkeltkonsultasjoner kan særlig innledende bruk av personlig pronomen «han» og «hun» føre til misforståelser og manglende tillit mellom personellet i skolehelsetjenesten og barnet/ungdommen. Å ta for gitt at barnet/ungdommen er eller føler på den ene eller andre måten kan bidra til å vanskeliggjøre den gode samtalen i konsultasjonen. Dette kan eksempelvis unngås:

- ved å bruke nøytrale pronomen, «den du er forelsket i» eller «den du har sex med»
- ved å bruke substantiv, for eksempel «kjæresten» i stedet for personlige pronomen «han» og «hun»

Dersom det ikke er åpenbart at barnet/ungdommen identifiserer seg som «han» eller «hun», bør skolehelsetjenesten spørre hvordan personen ønsker å bli tiltalt og omtalt og ta hensyn til det.

Skolehelsetjenesten bør *bidra i skolens samlivs- og seksualitetsundervisning, særlig på området seksuell helse*. Skolehelsetjenesten bør også vurdere å *tilby undervisning i grupper* ved behov.

Åpenhet, respekt for mangfold og positive holdninger til seksualitet er viktige premisser for undervisningen.

Tjenesten bør i all undervisning:

- bruke et kjønns- og legningsnøytralt språk
- være kultursensitiv
- tiltak bør være sensitive overfor hvilke målgrupper som skal benytte dem
- informasjon, undervisning og tiltak bør utvikles i samspill med elevene
- ta hensyn til sammenhenger mellom etnisitet, tradisjoner, kjønn, alder, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering (interseksjonalitet)

Bidrag i skolens undervisning:

Undervisningen må ses i sammenheng med skolens opplæring i livsmestring, hvor temaer som selvrespekt, mellommenneskelige relasjoner og seksualitet er relevante.

Seksualitetsundervisningen må ses i sammenheng med skolens læreplan. Elevene bør få mulighet til å reflektere rundt relasjoner, følelser, verdier, holdninger, identitet, alkohol og grenser for å kunne tilegne seg grunnleggende ferdigheter.

Temaer som skolehelsetjenesten innenfor lhbti-arbeid bidrar med på alle trinn er:

- seksuelle rettigheter – selvrespekt, mellommenneskelige relasjoner, seksualitet og identitet og grensesetting med hensyn til egen kropp
- kroppens utvikling – pubertet, fertilitet, reproduksjon
- sex i samfunnet – holdninger, verdier og mangfold
- selvrespekt, mellommenneskelige relasjoner, seksualitet og identitet

Helseopplysning må sees i sammenheng med skolens undervisningsplaner, og bør være integrert i disse. Skole og skolehelsetjeneste må samarbeide tett om forebyggende tiltak for et godt oppvekstmiljø.

Tiltak:

- Regnbueflagg er synlig på kontoret til helsesøster
- Opplysningsmateriell og brosjyrer fra blant annet organisasjonene FRI og Skeiv ungdom er tilgjengelig på alle skoler
- Skolehelsetjenesten bruker et språk som favner alle
- Skolehelsetjenesten bidrar i skolens samlivs- og seksualundervisning og tilbyr undervisning i grupper ved behov
- Inkludere spørsmål om attraksjon mot eget kjønn eller motsatt kjønn i ungdomsundersøkelsen
- Det vurderes å tilby kurs for skolehelsetjenesten for å øke kompetansen og gi bedre innsikt i problemstillinger som omfatter gruppen

Helsestasjon for ungdom

Alle kommuner skal ha et helsestasjonstilbud for ungdom opp til 20 år, jf. forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjeneste § 2-1. Helsestasjon for ungdom er et tilbud som kommer i tillegg til skolehelsetjenesten.

Begrepet interseksjonalitet viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, seksuell orientering og funksjonsevne kan samvirke og påvirke personers helse- og levekår. Det kan være nyttig å reflektere over hvordan for eksempel lesbiske, homofile, biseksuelle og transseksuelle personer (lhbti-personer), med bakgrunn i for eksempel alder, kjønn, funksjonsevne eller etnisitet, kan ha behov for særskilt informasjon og veiledning.

Tiltak:

Helsestasjon for ungdom har et bevisst forhold til:

- at noen av ungdommene ikke har en heterofil orientering
- at noen har en kjønnsidentitet som er annerledes enn den kjønnskategorien de fikk tildelt ved fødselen
- at noen lever i andre familiekonstellasjoner enn majoriteten
- at dersom det ikke er åpenbart om ungdommen identifiserer seg som «han» eller «hun», bør helsestasjon for ungdom spørre hvordan personen ønsker å bli tiltalt og omtalt og ta hensyn til det i videre kommunikasjonen

Helsestasjon for ungdom tilbyr samtaler og veiledning om:

- spørsmål om kroppslig utvikling, følelser, forelskelse og seksualitet
- problemer med seksuell trakassering og seksuelle overgrep
- spørsmål knyttet til kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering

Helsestasjon for ungdom skal oppleves tilgjengelig og attraktiv for ungdommer i nærmiljøet. Dette innebærer blant annet at helsestasjon for ungdom:

- har drop-in-tilbud, slik at ungdommene ikke behøver å bestille time
- har åpningstider som gjør at ungdom ikke trenger å være borte fra skole eller arbeid for å oppsøke tjenesten, for eksempel på ettermiddager
- sikrer ungdommens behov for anonymitet
- har ansatte som har kunnskap om ungdomshelse og hvordan man kommuniserer med ungdom
- gir informasjon som når alle, både gutter og jenter og ungdom med spesielle behov
- har oversikt over aktuelle tilbud og tjenester for ungdom.
- er tilgjengelig for ungdom som av ulike grunner ikke går på skolen
- gir tilbud om samtaler angående diagnostisering og behandling for transpersoner

Barnevern

Forskning indikerer at lhbti-ungdom er overrepresentert i barnevernet. En NOVA-rapport (19/2007) viste at ikke-heterofile ungdommer i Oslo i langt større grad enn heterofile

ungdommer mottok tjenester fra barnevernet. Per i dag finnes det for lite kunnskap om (gapanalyse) lhbt-personers behov og det barnevernstjenesten tilbyr i dag.

Tiltak:

- Fosterhjemmene gjenspeiler samfunnets familiestrukturer og mangfold
- Alle fosterforeldre har god kunnskap om seksuell mangfold og kjønnsidentitet
- Sikre lhbt-kompetanse i barnevernet, slik at foreldre som ønsker det kan få veiledning og at lhbt-barn får bistand når omsorgspersoner svikter

Voksenopplæring

Enkelte innvandrere kommer til Norge fordi de ønsker å oppleve mer aksept og toleranse for sin kjønnsidentitet og seksuelle orientering. Andre innvandrere har med seg negative holdninger fra sitt hjemland, noe som kan føre til ubehagelige opplevelser for lhbt-innvandrere. Derfor er det viktig at både voksenopplæringen underviser i lovgrunnlag og praktisering av kjønns- og seksualitetsmangfold i Norge.

- Opplysningsmaterieell er tilgjengelig på skolen

Tjenesteområde Helse, sosial og omsorg

Homofili og transseksualitet er i enkelte samfunn så strengt tabubelagt at personer med utradisjonell seksuell orientering risikerer sterke reaksjoner fra andre beboere i asylmottak i Norge. Reaksjoner kan arte seg i form av trakassering, vold og overgrep. Mange av asylsøkerne har også opplevd vold, seksuelle overgrep og forfølgelse i hjemlandet.

Det er viktig at immigranter blir informert om at homofili og transseksualitet anses som normalt i Norge og at helsepersonell er oppmerksomme på at de kan ha psykiske lidelser som følge av belastninger og traumer knyttet til deres seksuelle orientering og forfølgelse i hjemlandet.

Når det gjelder kommunens tilbud innen psykisk helse og rusomsorg, aldersinstitusjoner, hjemmebaserte tjenester samt tilbud til mennesker med nedsatt funksjonsevne, er den viktigste oppgaven å øke personalets kompetanse når det gjelder kjønns- og identitet.

Eldreomsorg

Innen eldreomsorgen er det kjent at eldre lhbt-personer kryper inn i skapet igjen. Dette gjelder særlig dagens eldregenerasjon som har levd større eller mindre deler av livet i skjul. En undersøkelse fra Sverige viser at kun 1 av 10 kommuner hadde et bevisst forhold til lhbt-kunnskap hos medarbeidere i eldreomsorgen.

Utfordringer som «jeg føler jeg må komme ut for hver ny hjemmehjelper» og «i fellesrommene dreier alle samtaler seg om barn og barnebarn, jeg har ikke noen av delene»

er av gjengangerne som bidrar til at eldre lhbti-personer kan trekke seg unna og oppleve større ensomhet.

Enkle forholdsregler som spørsmålsteknikk når man er på hjemmebesøk, formidling av kontakt mellom personer i samme situasjon og aktiv inkludering i fellesarealer på institusjoner er enkle og lite kostnadskrevende tiltak.

Tiltak:

- Sikre kunnskap om lhbti og utfordringer i eldreomsorgens førstelinje
- Sikre at personell benytter et kjønnsnøytralt språk knyttet til familie og pårørende frem til forhold rundt pasienten er kjent
- Sikre inkluderende tilbud i omsorgssentrenes fellesområder
- Undersøke behovet for et nettverk/tilbud til eldre lhbti-personer

Flyktingetjenesten

Det er viktig at også flyktingetjenesten, på lik linje med voksenopplæringen (se forrige side) legger til rette for undervisning i lovgrunnlag og praktisering av kjønns- og seksualitetsmangfold i Norge.

Tiltak:

- Introduksjonsprogrammet for flyktinger tar inn kjønns- og seksualitetsmangfold som en del av temaet samfunn, likestilling og likeverd. Det finnes egne opplegg og materiell for dette hos for eksempel Rosa kompetanse.

Helse- og tjenestetilbud til voksne

Kommunen har ansvar for å ivareta helsen til sine lhbti-innbyggere. Informasjon om hvor det er mulig å teste seg for hiv og andre seksuelt overførbare infeksjoner skal finnes både på helsestasjoner, idrettsarenaer, kultur- og fritidshus samt legekontorer.

- Haugesund kommunes helse- og omsorgstjeneste skal sørge for økt kunnskap og forståelse blant de ansatte, slik at det tilrettelegges for en trygg møteplass for eldre lhbti-ere

Samarbeid mellom Haugesund kommune, kommunale foretak, frivillige organisasjoner og næringslivet

Haugesund kommune er en mangfoldig og inkluderende kommune og ønsker at det skal gjenspeiles i hele byen, også hos kommunens ulike samarbeidspartnere. Derfor stiller Haugesund kommune krav om at samarbeidspartnere ikke diskriminerer knyttet til kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, familiemangfold, alder eller kombinasjon av disse grunnlagene.

Haugesund kommune følger dette opp gjennom:

- Å forvente en aktiv holdning mot diskriminering fra samarbeidspartnere
- Kreve nulltoleranse for mobbing og trakassering
- Vurdere å trekke/kreve tilbake økonomisk støtte til samarbeidspartnere som ikke følger dette opp

Idrett

Idretten er også et område hvor kjønn spiller en viktig rolle i og med at grenene stort sett er kjønnsdelt. Særlig innenfor idrettsformer dominert av menn kan det fortsatt være vanskelig å stå fram som homofil. Etter at NIF gjennomførte prosjektet «Med idretten mot homohets» for noen år siden skal arbeidet mot diskriminering og mobbing ivaretas av hvert enkelt særforbund. Norsk idrett praktiserer nulltoleranse for enhver form for diskriminering og trakassering innen idretten. Dette gjelder også i Haugesund kommune.

Tiltak:

- Idrettskonsulenten har en dialog med idrettsorganisasjonene i kommunen om hvordan disse følger opp den nasjonale satsingen «Med idretten mot homohets» og om det finnes bevissthet og kunnskap i organisasjonen om at lhbt-begrepet omfatter mer enn homofili.
- Idrettsrådet sørger for at tema om minoritetsidentiteter blir drøftet og håndtert i det alminnelige holdningsskapende arbeidet.

Etablering av en lokal lhbt-organisasjon i Haugesund?

Denne planen er den første handlingsplanen som skal ivareta lhbt-befolkningen i Haugesund. Haugesund kommune og relevante frivillige organisasjoner skal ha et godt samarbeid og arbeide for at en arbeidsgruppe kan jobbe med utførelsen av handlingsplanen. Sammen bør en legge til rette for et lokallag i Haugesund for unge normbrytere, gjerne i samarbeid med nabokommunene.

Tiltak:

- Kartlegge gjennom allerede eksisterende samarbeidskanaler hvordan frivillige organisasjoner arbeider med forebygging av diskriminering spesielt med fokus på lhbt. Kunnskap som er et resultat av en slik kartlegging kan resultere i tiltak som skal tas med i rulleringen av handlingsplanen.

Kultur

Handlingsplanen sendes til Kultur- og festivalutvikling (KUF) med oppfordring til å utarbeide en egen handlingsplan for ivaretagelse av inkludering, mangfold og fellesskap innenfor kulturområdet.

Samarbeid med utelivsbransjen

Tiltak:

Nulltoleranse overfor diskriminering av rase, etnisitet, religion, og kjønns mangfold skal inngå i opplæring og premiss for skjenke- og serveringsbevillinger.

Haugesund sentrum

Tiltak:

- Opprette dialog med handelsnæringen for at de på en naturlig måte kan implementere handlingsplanens generelle mål om å skape mangfold, inkludering og fellesskap i Haugesund.

Evaluering og rullering av handlingsplanen

Selve tiltaksplanen revideres hvert annet år. Evalueringen vil vise om tiltak er satt i gang, hvordan de har fungert og hvordan en jobber videre med enten det samme tiltaket – eller med nye tiltak.

Tiltak

- Et utvalg bestående av representanter for tjenestoområdene oppvekst, helse, omsorg og sosiale tjenester og administrasjon og service supplert med representanter fra regionale lhbt-organisasjoner, forestår evalueringen av planen hvert annet år.
- Planen evalueres hvert annet år
- Planen rulleres med politisk behandling hvert fjerde år

Kontaktinformasjon

Under er det listet opp en rekke lenker til instanser og organisasjoner hvor man kan innhente råd og informasjon:

- Helsestasjon for ungdom, Haugesund kommune,
 - Telefon 52 74 41 09
 - Adr.: Skåregata 92 (4. etasje på Markedet)
 - Facebookside: <https://www.facebook.com/haugesund.kommune.HFU/>
- Fri – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold <https://foreningenfri.no/>
- Skeiv ungdom – for mangfold/mot diskriminering <http://www.skeivungdom.no/>
- LHBT-senteret <https://www.bufdir.no/lhbt/>
- Blikk <http://blikk.no/>
- Forbundet for transpersoner i Norge <http://www.ftpn.no/>
- Harry Benjamin ressurscenter <http://www.hbrs.no/>
- Helseutvalget <https://www.helseutvalget.no/>
- Rådet for psykisk helse <http://www.psykiskhelse.no/>
- Olafiaklinikken http://ous.prod.fpl.nhn.no/omoss_/avdelinger_/olafiaklinikken_
- <https://www.gaysir.no/>
- <https://www.ung.no/>
- Skeiv verden <https://www.skeivverden.no/> - arbeider for homofile og transpersoner med innvandrerbakgrunn